

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНА УСТАНОВА “ВОЛИНСЬКА ОБЛАСНА МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК”

ПОГОДЖЕНО

Протокол засідання вченої ради
Волинського інституту післядипломної
педагогічної освіти
від 20 листопада 2014 р. № 5

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ управління освіти і науки
Волинської облдержадміністрації
від 08 грудня 2014 р. № 550

Навчальна програма з позашкільної освіти
дослідницько-експериментального напрямку
секції «Літературна творчість»

1 рік навчання

Автор:

Ковальчук Олеся Григорівна – керівник секції «Літературна творчість» КУ «Волинська обласна Мала академія наук», заслужений учитель України, лауреат обласної літературно-мистецької премії ім. Агатангела Кримського, лауреат Всеукраїнської премії ім. Бориса Грінченка.

Рецензент:

Горик Ніна Петрівна – член Національної спілки письменників України, заслужений учитель України.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

У контексті розбудови сучасної гуманітарної сфери в українському державотворчому просторі особливої актуальності набирає розвиток творчих здібностей шкільної юні – зокрема і через прилучення її до роботи у царині мистецтва слова. Адже саме це мистецтво є носієм потужного заряду духовної енергії, і активна робота у цьому плані допомагає становленню, збагаченню внутрішнього світу дитини.

Специфіка програми зумовлена необхідністю прищеплення відповідального ставлення до роботи з художнім словом та орієнтування на визнаних майстрів літератури.

Навчальна програма реалізується у секції «Літературна творчість» і спрямована на вихованців віком від 14 до 17 років.

Робота за програмою зорієнтована на дітей, що виявляють креативне мислення та мають потяг до літературної творчості.

У змісті програми враховані вимоги Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти з галузей «Мова і література», «Суспільствознавство», «Естетична культура», «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво».

Мета програми – забезпечення умов для розвитку літературно-творчих здібностей, художньо-естетичної культури, цілісне формування всебічно розвиненої особистості загалом у старшому шкільному віці.

Основні завдання:

- формувати розуміння природи мистецької творчості та вміння виражати свій внутрішній світ у художньому слові;

- утверджувати в учнів характерні якості творчої особистості: потребу емоційно-естетичного ставлення до дійсності, оригінального асоціативно-образного мислення;

- удосконалювати, поряд із творчими, комунікативні здібності, самостійне і критичне мислення, культуру полеміки, вміння аргументовано відстоювати власну думку;

- підносити читацьку культуру, розвивати естетичний смак, прагнення розрізняти явища класичної (як високого мистецтва) і масової культури;

- сприяти становленню вміння застосовувати здобуті в процесі навчання знання у власній літературній творчості.

Навчальна програма передбачає 216 год. на рік, 6 год. на тиждень.

Програма зосереджує слухачів першого року навчання на поглибленому опрацюванні науково-теоретичного матеріалу з літературознавства та теми багатства української мови у зв'язку з власними творчими спробами задля належного зростання вправності, згодом – на активному удосконаленні навичок саморедагування, готовності публічного захисту власних творчих здобутків.

Доцільними вважаються різні форми роботи: лекційні заняття, індивідуальні консультації, колективне рецензування, саморецензування, рецензування навзаєм, обговорення творчих доробків студійців, дискусії, тренінги, конференції, конкурси-захисти творчих робіт (моделювання ситуацій участі у них).

Формами контролю за результативністю навчання є підсумкові заняття, конкурс-захист творчих робіт, участь у конкурсах – зокрема у щорічному обласному заочному конкурсі «Юні літератори Волині» та обласному конкурсі «Молоді літератори Волині».

Програму погоджено на засіданні вченої ради Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти (протокол № 5 від 20 листопада 2014 р.) та затверджено наказом управління освіти і науки Волинської облдержадміністрації від 08 грудня 2014 р. № 550.

Програма може використовуватися під час проведення занять у групах індивідуального навчання, які організуються відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, що затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004 р. № 651 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 1123 від 10.12.2008 р.).

Вищий рівень; перший та другий роки навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	2	-	2
Розділ 1. Специфіка праці письменника	16	20	36
1.1. Краса світу і людської душі в художньому слові	8	8	16
1.2. Багатство української мови і шляхи удосконалення оволодіння нею	8	12	20
Розділ 2. Образне слово – першоеlement художньої літератури	8	20	28
2.1. Асоціативність і образність мислення. Природа художнього образу. Особливі «очі» письменника	4	10	14
2.2. Образний світ українських майстрів художнього слова (Ліни Костенко, Григора Тютюнника, Леоніда Талалая та ін.)	4	10	14
Розділ 3. Літературні роди і жанри	16	21	37
3.1. Визначеність уподобань, вибору щодо роду і жанру у власній творчості. Епічні твори; їх жанри. Секрети сюжетотворення.	7	12	19
3.2. Ліричні твори. «Поезія – це завжди неповторність» (Ліна Костенко). Інформаційна і художня наповненість ліричного твору	9	9	18
Розділ 4. Літературні напрями і стилі	16	15	31
4.1. 3 історії формування літературних напрямів – від класицизму до модернізму	8	8	16
4.2. Модернізм у новочасній літературі. Характерні ознаки	8	7	15
Розділ 5. Окремі секрети творчої лабораторії митця слова	9	18	27

5.1. Актуальність тематики художнього твору – важливий орієнтир у власних шуканнях літераторів-початківців	3	6	9
5.2. Ключове слово у фразях та інших структурних одиницях художнього тексту. «Лаконічність – сестра таланту»	3	6	9
5.3. Забезпечення обізнаності зі світовим і українським літературним процесом	3	6	9
Розділ 6. Редагування і саморедагування	9	18	27
6.1. Редагування синтаксичних конструкцій. Доцільність образних висловів	3	6	9
6.2. Редагування тексту з позицій милозвучності та уникнення зужитої образності	3	6	9
6.3. Перевірка тексту з позицій загальної грамотності	3	6	9
Розділ 7. Робота над підготовкою рукопису до захисту або іншого публічного виходу з власним творчим набутком	9	18	27
7.1. Дотримання відповідних вимог у оформленні творчої роботи	3	6	9
7.2. Поведінка автора при участі у конкурсі-захисті	3	6	9
7.3. Критерії добору творів літераторів-початківців для публікування у періодиці	3	6	9
Підсумок	1	-	1
Разом	86	130	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (2 год.)

Ознайомлення з метою, завданнями, програмою занять у секції та вивчення творчих зацікавлень студійців.

Розділ 1. Специфіка праці письменника (36 год.)

1.1. Краса світу і людської душі в художньому слові (16 год.)

Теоретична частина. Відображення в художній літературі життя людини в найрізноманітніших проявах на прикладі відомих студійцям художніх творів за шкільною програмою (оглядово). Поняття про творчу лабораторію митців слова. Письменник як особливо обдарована творча людина. Авторська вимогливість до себе, відповідальність перед читачем. Приклади суворого авторського контролю над собою (Лев Толстой, Володимир Маяковський, Василь Стефаник, Михайло Коцюбинський).

Практична частина. Аналіз самостійно прочитаного із означених позицій.

1.2. Багатство української мови і шляхи удосконалення оволодіння нею (20 год.)

Теоретична частина. Загальна характеристика багатства української мови. Потужний словниковий запас. Синоніміка. Фразеологія. Сильний словотворчий потенціал. Багатство стилістичних відтінків у похідних словах, зокрема – утворених суфіксальним способом. Неологізми. Різноманітність синтаксичних конструкцій. Доцільність їх використання у власному усному і писемному мовленні, у творчості.

Практична частина. Вправлення у словотворенні, відстежування словотворчого потенціалу української мови, аналізування стилістичних відтінків. (До прикладу: дівчатко, дівчаточко, дівченятко і – дівчисько, дівчинисько, дівчище, дівцюга; малий – маленький, малесенький, малюсінський...)

Розділ 2. Образне слово – першоелемент художньої літератури (28 год.)

2.1. Асоціативність і образність мислення. Природа художнього образу. Особливі «очі» письменника (14 год.)

Теоретична частина. Виникнення асоціацій при спостереженні за навколишнім світом. Пряме і переносне значення слова. Епітет, порівняння, метафора, оксиморон.

Практична частина. Моделювання образних висловів, передачі вражень у метафоричному вияві. Дослідження зразків майстерного художнього письма, відібраних самостійно.

2.2. Образний світ українських майстрів художнього слова (Ліни Костенко, Григора Тютюнника, Леоніда Талалая та ін.) (14 год.)

Теоретична частина. Загальна характеристика особливостей творчого почерку визнаних майстрів слова. Різноманітність синтаксичних конструкцій, доцільність їх використання. Синтаксичні художні засоби (поетичний синтаксис): анафора, обрамлення, епіфора, інверсія, риторичне звертання і запитання, антитези.

Практична частина. Дослідження характерних образних знахідок і своєрідності синтаксису у творах Ліни Костенко, Григора Тютюнника, Леоніда Талалая та ін.

Розділ 3. Літературні роди і жанри (37 год.)

3.1. Визначеність уподобань, вибору щодо роду і жанру у власній творчості. Епічні твори, їх малі жанри. Секрети сюжетотворення. (19 год.)

Теоретична частина. З досвіду авторського шукання себе у жанровій приналежності (за творчими біографіями Лесі Українки, Ольги Кобилянської, Олександра Довженка, Василя Стефаника, Євгена Гуцала та ін.). Композиція, сюжет у епічних творах.

Практична частина. Самоаналіз творчих спроб з позицій означеної теми. Закроювання і успішне розкручування сюжету: дати читачеві «загадку». Аналіз композиції оповідання Б. Грінченка «Украла». Мотивація вчинку і його відчуття. Екзистенціалізм.

3.2. Ліричні твори. «Поезія – це завжди неповторність» (Ліна Костенко). Інформаційна і художня наповненість ліричного твору (18 год.)

Теоретична частина. Поділ лірики на жанри за змістом і формою. Ліричний герой, прочитування його образу в поетичних творах.

З теорії і техніки віршування: силабо-тонічне віршування. Стопа. Віршові розміри двоскладові (ямб, хорей, пірихій, спондей) і трискладові (дактиль, амфібрахій, анапест). Строфа: кількість рядків, римування. Двовірш, терцет, терцина, катрен, секстет, секстина, септима, октет, тріолет, октава, нона, децима. Класичні вірші-строфи: тріолет, септима, рондо, рондела, сонет.

Практична частина. Виявлення характерних недоліків у віршових творах початківців у контексті означеної теми. Вправління у доборі рим та фонетичних художніх засобів (алітерація, асонанс, звуконаслідування).

Розділ 4. Літературні напрями і стилі (31 год.)

4.1. З історії формування літературних напрямів – від класицизму до модернізму (16 год.)

Теоретична частина. Художній твір як новий ірреальний світ, створений письменником і сприйнятий читачем. Класична і новочасна

українська література в контексті надбань світової белетристики. Багатство класичної української поезії. Неокласики. Білий вірш. Вільний вірш. Верлібр. Внутрішня напруга, алюзія в таких віршах. Визнані майстри верлібру.

Практична частина. Дослідження зразків класичної української поезії, дібраних самостійно. Дискусія «Верлібр: за і проти».

4.2. Модернізм у новочасній літературі. Характерні ознаки (15 год.)

Теоретична частина. Модернізм як постійне оновлення форм і способів художнього мислення. Сильові течії модернізму. Загальне поняття про постмодернізм, відомі його представники. Абсурдизм Василя Стуса. Антиутопічні новели Наталі Дзюбенко і Вячеслава Медведя. Олександр Ірванець, Любка Дереш, Тарас Прохасько, Олександр Ульяненко. Фемінізм (Оксана Забужко, Марія Матіос та ін.).

Практична частина. Аналіз білих віршів, верлібрів, створених початківцями. Читання вголос і обговорення художнього рівня фрагментів із творів сучасних письменників-модерністів.

Розділ 5. Окремі секрети творчої лабораторії митця слова (27 год.)

5.1. Актуальність тематики художнього твору – важливий орієнтир у власних шуканнях літераторів-початківців (9 год.)

Теоретична частина. Поняття творчого задуму. Зумовленість актуальністю проблематики відомих вихованцям художніх прозових полотен і поезій.

Практична частина. Аналіз у заданому плані творів початківців, розміщених у літературних збірках, виданих МАН у 2010, 2011, 2012 роках.

5.2. Ключове слово у фразах та інших структурних одиницях художнього тексту. «Лаконічність – сестра таланту» (9 год.)

Теоретична частина. Інформаційна щільність художнього тексту, смислове навантаження слів і словосполучень.

Практична частина. Віднайдення ключових слів, дослідження їх ролі у поетичних текстах Дмитра Павличка та Бориса Олійника. Вправляння у реконструкції літературних афоризмів з пропуском ключових слів («Яка між нами... (райдуга) стояла, Яка між нами... (прірва) пролягла» - Ліна Костенко).

5.3. Забезпечення обізнаності зі світовим і українським літературним процесом (9 год.)

Теоретична частина. Новочасні модні письменники: секрет успіху за баченням відомого сучасного літературознавця Михайла Слабошпицького.

Практична частина. Викладання вражень про нещодавно прочитані художні твори.

Розділ 6. Редагування і саморедагування (27 год.)

6.1. Редагування деформованих синтаксичних конструкцій. Доцільність образних висловів (9 год.)

Теоретична частина. Синтаксичне багатство української мови. Уникнення стереотипів, штампів у художньому письмі.

Практична частина. Моделювання синонімічних синтаксичних конструкцій, образних висловів за орієнтиром «Небагатьма словами сказати багато».

6.2. Редагування тексту з позицій милозвучності та уникнення (усунення) зужитої образності (9 год.)

Теоретична частина. Чинники милозвучності української мови.

Практична частина. Робота з деформованим текстом стосовно милозвучності та усунення «образних» недоречностей, адекватна їх заміна. Розгортання метафоричних висловів у асоціативні ряди (Що «бачу» за рядком Д. Павличка «Іржала блискавка над лісом»).

6.3. Перевірка тексту з позицій загальної грамотності (9 год.)

Теоретична частина. Розподіл уваги стосовно виявлення типових орфографічних та пунктуаційних помилок.

Розділ 7. Робота над підготовкою рукопису до захисту або іншого публічного виходу з власним творчим набутком (27 год.)

7.1. Дотримання відповідних вимог у оформленні творчої роботи (9 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з вимогами щодо оформлення рукопису (за офіційними рекомендаціями).

Практична частина. Моделювання текстів-представлень і ситуації виступу при проведенні конкурсів-захистів.

7.2. Поведінка автора при участі у конкурсі-захисті (9 год.)

Теоретична частина. Врахування головних чинників, що зумовлюють оцінювання журі.

Практична частина. Розігрування різних ситуацій захисту (авторське коментування, манери триматися, представлення запитань та відповідей тощо).

7.3. Критерії добору творів літераторів-початківців для публікування у періодиці (9 год.)

Теоретична частина. Зацікавленість періодичних видань творчими набутками юних: на що зважають насамперед.

Практична частина. Ознайомлення з публікаціями творів манівців у альманасі «Світязь», газеті «Віче», інших виданнях.

Підсумок (1 год.)

Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- роль образного слова в духовному житті людини, сутність природи художньої творчості;
- специфіку відображення краси світу і людської душі в художньому слові;
- засадничі особливості письменницької праці;
- багатозначність художньої творчості.

Вихованці мають уміти:

- поглиблено аналізувати художній твір;
- розрізняти різновиди образів (образ-персонаж, образ-символ, словесні, зорові, слухові образи);
- здійснювати редагування та саморедагування;
- аргументовано відстоювати власні творчі здобутки, вмотивовано пояснювати доцільність власного вибору.

Список рекомендованої літератури

1. Базилевський В. Поетична антологія «Стріла» / В. Базилевський. – К., 2013.
2. Бондар-Терещенко І. Блеф і ніщета українських інтелектуалів / І. Бондар-Терещенко // Літ. Україна. – 2005. – 13 січня.
3. Гей В. Немає цензури, та є не цензура / В. Гей // Світязь. – 2007. – № 13.
4. Горик Н. Хай живе квітник усіх напрямів і стилів / Н. Горик // Світязь. – 2007. – № 13.
5. Жулинський М. Творчості щаслива відповідальність / М. Жулинський // Літ. Україна. – 1978. – 11 липня.
6. Захарченко В. Про себе і про час / В. Захарченко. – К., 2003.
7. Кацнельсон А. Про поезію / А. Кацнельсон. – К. : Дніпро, 1977.
8. Коваленко С. Поезія – один із найдорогоцінніших дарів духа людини / С. Коваленко // Дивослово. – 2008. – № 7.
9. Коцюбинська М. Формула без математичної однозначності / М. Коцюбинська // Літ. Україна. – 2003. – 20 березня.
10. Лис В. Висока оцінка слова поета / В. Лис // Волинь, 2004. – 24 лютого.
11. Логвиненко О. Зона читацького інтересу / О. Логвиненко // Літ. Україна. – 2005. – 20 січня.
12. Малімон Л.Я. Творчо обдарована особистість: теорія дослідження та практика виховання ВО МАН / Л.Я. Малімон, Л.Б. Мазурик. – Луцьк, 2008.
13. Нечипоренко М. Писати не гріх. А друкувати... / М. Нечипоренко // Літературна Україна. – 2005. – 18 травня.
14. Осадчук П. Образ навчителя // Літературна Україна. – 2008. – 23 жовтня.
15. Пастушенко Л. Цей вередливий вільний вірш / Л. Пастушенко // Літ. Україна. – 2008. – 13 листопада.
16. Словник української мови. – К. : Наукова думка, 1970.
17. Смертін В. Короткий словник літературознавчих термінів / В. Смертін. – К. : АМБУР, 1997.
18. Струцюк Й. Нині в Лесиного кадуба – хвіст новаторський / Й. Струцюк // Світязь. – 2007. – № 13.
19. Талалай Л. Роздуми про поезію / Л. Талалай // Літ. Україна. – 2012. – 6 грудня. – № 47. – С. 10-11.
20. Творчий світ письменника (літературно-критичні матеріали про творчість українських радянських письменників). — К. : Рад. школа, 1982.
21. Франко І. Із секретів поетичної творчості / І. Франко. – К. : Рад. письм., 1969 – 190 с.
22. Чак Є. Барви нашого слова / Є. Чак. – К., 1989.
23. Чепурний В. Чистіть черевики, модерністи! / В. Чепурний // Літ. Україна. – 2005. – 10 березня.

24. Чукіна В. Стилiстичні можливості синтаксичних синонiмiв /
В. Чукіна // Українська мова та лiтература. – 1997. – № 21.